

Danica Božić-Bužančić:

TLOCRT SPLITA IZRAĐEN 1784.

Split je još i u XVIII st. bio najprometniji grad u Dalmaciji. Bujna trgovina s turskim područjem bila je za stanovnike Splita dvosjekli mač. S jedne je strane trgovina bila glavni izvor prihoda, tako da su Splićani živjeli udobnije od ostalih stanovnika Dalmacije, a s druge strane baš trgovački promet i mnogobrojni kontakti sa stanovništvom krajeva koji su bili pod turskom vlašću bili su uzrokom dosta čestog haranja kužne epidemije u Splitu.

Kuga se u Splitu pojavila i 1783, ali samo u lazaretu. Tu su do kraja godine zabilježena dva slučaja. Tek koncem siječnja 1784. pojavio se prvi slučaj u predgrađu Lučac, na čovjeku koji je opet radom bio povezan s lazaretom. Sve češći slučajevi su se i dalje javljali u gradu, ali je bilo sumnji u samu narav bolesti, pa nisu poduzete ni odgovarajuće mjere da se bolest u začetku uništi. Tek kada se konačno utvrdilo da u Splitu zaista hara kuga, vlasti su poduzele oštre mjere da bolest spriječe, no ona se bila već toliko proširila da su njene posljedice za Split bile kobne. Kada je smrtnost minula, prišlo se čišćenju zaraženih mjesta, pa je Split tek koncem siječnja 1785. mogao opet uspostaviti promet s ostalim mjestima u Dalmaciji.¹⁾

Radi organizacije i efikasnosti suzbijanja kuge mletačke su vlasti imenovale Angela Dieda providurom za zdravstvo za cijelu Dalmaciju i Albaniju (Boku Kotorsku). O svom radu Diedo je redovito izvještavao dužda i nadležne za zdravstvo u Veneciji.

U Državnom arhivu u Veneciji čuva se svezak koji sadrži 29 pisama, koja je Diedo uputio duždu u razdoblju od 25. svibnja 1784. kada je iz Venecije krenuo na dužnost, do 11. ožujka 1785.²⁾ Uz pisma su priložene Diedove naredbe, tabelarni prikazi o kretanju broja bolesnika u privatnim kućama i takozvanim bolnicama na području grada, popisi potrebnog materijala, planovi Splita i pojedinih zgrada iskorištenih u službene svrhe, itd. Građa je vrlo vrijedna kako za povijest Splita tako i za povijest zdravstva. Cijeli svezak priprema se za tisak.

U prilogu donosimo jedan od planova Splita iz spomenutog sveska. Plan obuhvaća grad, predgrađa i šire područje na kojem su se nalazile

privremene bolnice i groblja na kojima su ukapali umrle od kuge. Izradio ga je kapetan poručnik Franjo Gironci godine 1784. po naređenju Angela Diedo. Plan je izrađen vrlo temeljito. Na njemu su označena gradska vrata, gradske ulice i blokovi kuća. U predgrađima su ucrtane pojedinačne kuće. U predgrađima i u polju ucrtana su stabla, a označena je i parcelacija polja. U legendi su naznačeni nazivi gradskih vrata, kula i bastiona te lokaliteti koji su služili u svrhu liječenja i suzbijanja bolesti, što je bila i glavna namjena ovog plana.

LEGENDA

1. Stari grad, u kojem je Get označen A, s osoba (159 (?).
2. Novi grad sa 184 zdrave osobe, razbacane u njihovih 146 izoliranih stanova u oba grada zajedno. Napominje se da zaraženih kuća u oba grada ima 425, vrlo sumnjivih i malo sumnjivih 90, ukupno bez Geta dosižu broj 661.
3. Kaštil i stan kamerlenga.
4. Vrsta obale.
5. Kula Arsan.
6. Mala vrata zvana »Od Turaka«.
7. Mala vrata sv. Dominika i samostan B u kojem se nalazi u kontumaciji 41 osoba.
8. Kula zvana mjesto »Od Židova«.
9. Vrata sv. Arnira s crkvom i samostanom redovnica, zdrave.
10. Mjesto Zorzi.
11. Mala vrata zvana »la Brechia« s crkvom i samostanom redovnica sv. Marije, zdrave.
Primjećuje se također tlocrt poljane C, zvane »la Brechia«, koje je formirano od 7 baraka »caselli« i 90 posuda »tinazzi« za one koji se raskužavaju, sada 212 (?).
12. Vrata mesarnica i Zdravstveni ured.
13. Bastion Bernardo.
14. Polubastion sv. Ante.
15. Bastion Priuli.
16. Vrata Priula.
17. Bastion Contarini u kojem se zapaža tlocrt poljane sv. Arnira označene D s baraka »caselli« 68 i posuda tinazza« 60, za one koji se raskužavaju sada 272 (osobe).
18. Bastion Corner.
19. Vrata Cornera, kroz koja ulaze karavane.
20. Polubastion sv. Petra s hospicijem kapucina, označen E.
21. Vrata od lazareta, kroz koja prolaze otomanske karavane, i odlaze u prostore »recinti«, označene F.
22. Stan Turčina Lemina, opskrba »munizion« dvopekrom, cprema, označeno slovom G, svi zaraženi.

23. Priorat, carinarnica i drugi javni uredi, u kojima je umanjena (?) »sconto« kontumacija, sada 8 (6?) osoba.
24. Generalat u kojem se sada nalazi 171 zdrava osoba iz raznih kuća u gradu koje su zdrave, iz 38 kuća od 146 gore navedenih pod br.2 ove legende.
25. Položaj zvan »Obala«, na kojem je nastanjeno 56 zdravih osoba.
26. 9 brodića »barche« s 80 kontumiranih.
27. 4 brodića »barche« naoružana, koji služe za tegljenje zaraženih, sumnjivih i čistih, smještene i označene H.
28. Galera N. H. Sop. Oria, služi za 131 kontumiranog vojnika.
29. Tri galijice nisu naoružane, služe kao bolnica za vojnike i galere.
30. Dva trabakula uzeta u najam »per brusca«,³⁾ i jedna »manzera«⁴⁾ za drva.
31. Bracera s potrepštinama stigla je iz Venecije.
32. Javni felukon⁵⁾ kapetana Vlastò.
33. Galera nadzornika luke Sop. Pisamano s oznakama providura za zdravstvo.
34. Samostan sv. Franje, služi za stanovanje imenovanom providuru.
35. Bolnica za zaražene zvana »Od Velog varoša«, u kojemu su bile 4 zaražene kuće, danas raskužene.
36. Poljana sv. Stjepana formirana s 124 baraka »caselli« sa sada kontumiranih 510 (osoba).

DODATAK LEGENDI

37. Teren određen za ukapanje umrlih od kuge.
38. Bolnica Kaštil Kapogroso u kojem sada ima 150 zaraženih od kuge.
39. Bolnica zvana »Od predgrađa Lučac«, u kojoj se sada nalazi 88 osoba, podijeljenih u 4 kuće, kao gore.
40. Rt zvan Bačvice, na kojem položaju su ukopani umrli od kuge.
41. Predgrađe Lučac u kojem je 21 kuća, koje su zaražene od kuge, a koje će se danas raskužiti.
42. Predgrađe Manuš, u kojem nije bilo slučajeva zaraze.
43. Dobri, u kojem su od kuge zaražene 2 kuće, i te su bile raskužene.
44. Veli varoš, u kojem su 4 kuće od kuge bile zaražene, i te su već raskužene. Dana 20. svibnja 1784. iz samostana sv. Franje iz Velog varoša u Splitu. Obavještava se da je poljana Brechia razorena, i uređena s velikim »tezonom« — teza za raskuživanje kao više...

BILJEŠKE

1. Bajamonti Julije, Zapisi o gradu Splitu. Izbor i prevod i komentar D. Kečkemet, Split 1975, str. 225—243.

2. Serija Senato svez. br. 724. Dispacci Provveditor alla Sanità in Dalmazia et Albania Angelo Diedo da 25. Maggio 1784 sino 11 Marzo 1785. Državni arhiv u Veneciji.

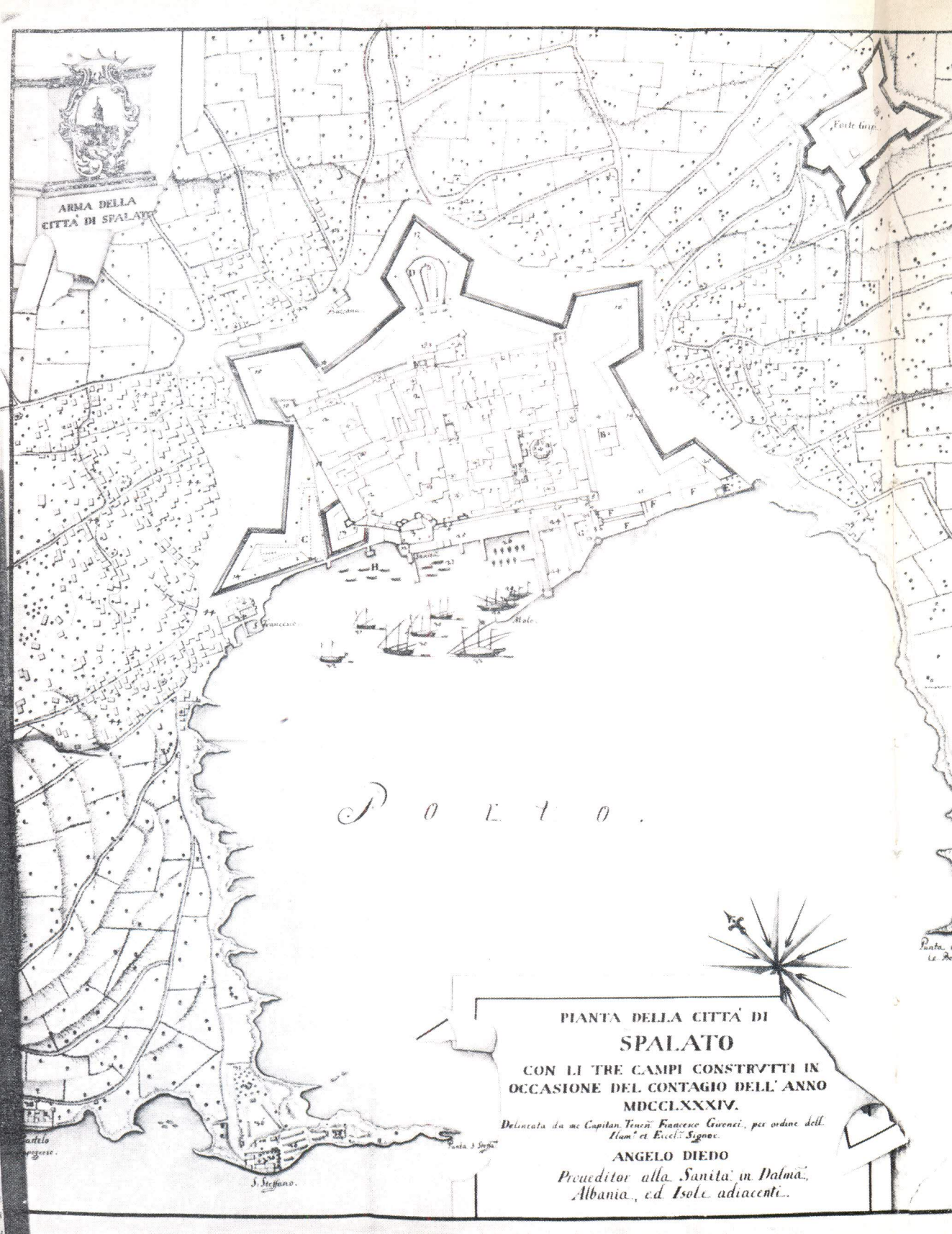
3. Brusca, Quantità di ramoscelli secchi per bruciare e calafatare la carena. (N. Zingarelli, Vocabolario della lingua italiana, novissima edizione (VIIa), Milano 1940-41.

4. Manzèra (colla z dolce) s.f. Barca grande, ch'è una specie di trabaccolo a quattro alberi e a due coverte, così detta per ch'è serve al trasporto de'Manzi all'uso sei macelli di Venezia. G. Boerio, Dizionario del dialetto Veneziano, Venezia 1867. Riproduzione anastatica, Torino 1960.

5. Felucòn, s.m. Filugone, Bastimento sottile, maggiore della Filuca ordinaria.

Felùca, s.f. Filuca o Filuga o Feluca, Specie di Scialuppa o piccol legno di mare, che va a vele ed a remi. (G. Boerio, n.dj.).

ARMA DELLA
CITTÀ DI SPALATO

Fort. Imp.

D O L I O

PIANTA DELLA CITTÀ DI
SPALATO
CON LE TRE CAMPI COSTRUTTI IN
OCASIONE DEL CONTAGIO DELL'ANNO
MDCCLXXXIV.

Delincata da me Capitano Tenente Francesco Civenici, per ordine dell' Illm^o et Excel^{to} Signor.

ANGELO DIEDO

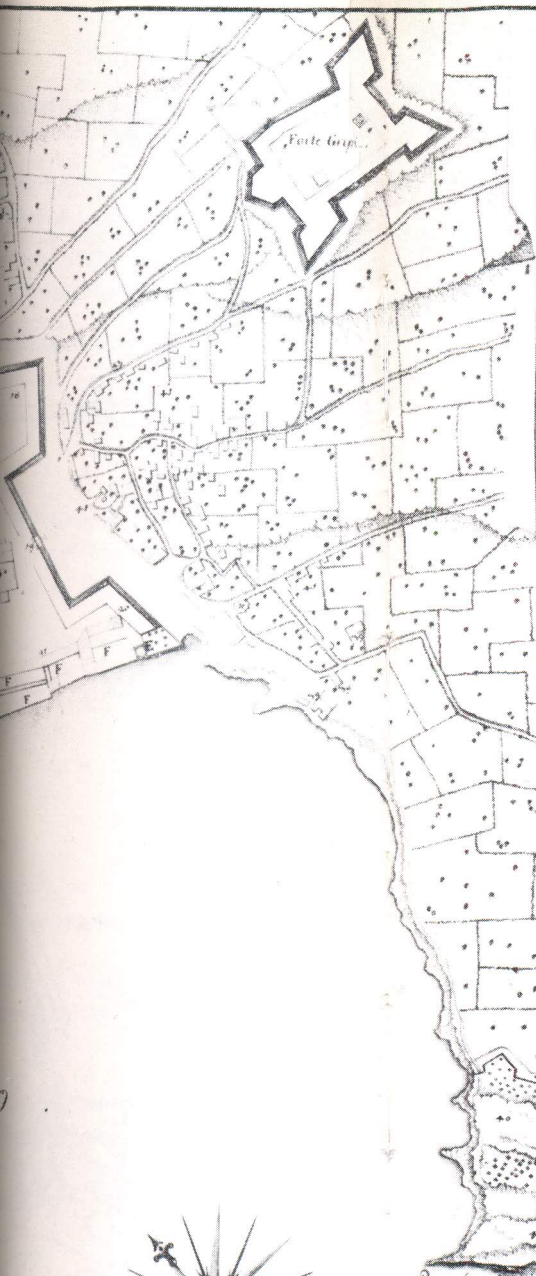
Preceditor alla Sanità in Dalmatia, Albania, ed Isole adiacenti.

Castello
Veneziano.

S. Stefano.

Punta S. Diego

Punta
Le. A.

DICHIARAZIONE

1. Porto Giustiniano, nel quale si
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...
 21. ...
 22. ...
 23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
 30. ...
 31. ...
 32. ...
 33. ...
 34. ...
 35. ...
 36. ...
 37. ...
 38. ...
 39. ...
 40. ...
 41. ...
 42. ...
 43. ...
 44. ...
 45. ...
 46. ...
 47. ...
 48. ...
 49. ...
 50. ...
 51. ...
 52. ...
 53. ...
 54. ...
 55. ...
 56. ...
 57. ...
 58. ...
 59. ...
 60. ...
 61. ...
 62. ...
 63. ...
 64. ...
 65. ...
 66. ...
 67. ...
 68. ...
 69. ...
 70. ...
 71. ...
 72. ...
 73. ...
 74. ...
 75. ...
 76. ...
 77. ...
 78. ...
 79. ...
 80. ...
 81. ...
 82. ...
 83. ...
 84. ...
 85. ...
 86. ...
 87. ...
 88. ...
 89. ...
 90. ...
 91. ...
 92. ...
 93. ...
 94. ...
 95. ...
 96. ...
 97. ...
 98. ...
 99. ...
 100. ...

Punta detta
Le Dolide.

AVPLEMENTO ALLA DICHIARAZIONE.

1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...
 21. ...
 22. ...
 23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
 30. ...
 31. ...
 32. ...
 33. ...
 34. ...
 35. ...
 36. ...
 37. ...
 38. ...
 39. ...
 40. ...
 41. ...
 42. ...
 43. ...
 44. ...
 45. ...
 46. ...
 47. ...
 48. ...
 49. ...
 50. ...
 51. ...
 52. ...
 53. ...
 54. ...
 55. ...
 56. ...
 57. ...
 58. ...
 59. ...
 60. ...
 61. ...
 62. ...
 63. ...
 64. ...
 65. ...
 66. ...
 67. ...
 68. ...
 69. ...
 70. ...
 71. ...
 72. ...
 73. ...
 74. ...
 75. ...
 76. ...
 77. ...
 78. ...
 79. ...
 80. ...
 81. ...
 82. ...
 83. ...
 84. ...
 85. ...
 86. ...
 87. ...
 88. ...
 89. ...
 90. ...
 91. ...
 92. ...
 93. ...
 94. ...
 95. ...
 96. ...
 97. ...
 98. ...
 99. ...
 100. ...

TA DELLA CITTÀ DI
SPALATO
 RE CAMPI COSTRUTTI IN
 DEL CONTAGIO DELL' ANNO
MDCCCLXXXIV.
 Gian Tenen Francesco Gironci, per ordine dell
 Nam' et Excel' Signor.
ANGELO DIEDO
 itor alla Sanità in Dalmā,
 nia, ed Isole adiacenti.

Francesco
 Gironci:
 Plan Splita u
 vrijeme kuge
 1784.